

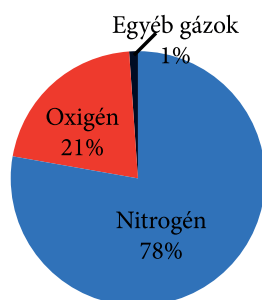

Tanulói kísérlet Ajánlott évfolyam: 7. Időtartam: 45'	A bennünket körülvevő „éltető” semmi! Égés, oxigén	 KÉMIA LEVEGŐ VIZSGÁLATAI
--	--	---

Kötelező védőeszköz: 	Balesetvédelmi rendszabályok:
---	--

1. A LEVEGŐ összetétele, oxigén és nitrogén laboratóriumi előállítása, fizika, kémia tulajdonságaik, élettani és környezeti hatásuk.

Lételemünk a láthatatlan levegő, melynek mozgását, a szelet érzékeljük, gázok elegyéből áll.

A levegő összetett anyag. A tökéletes **száraz levegő térfogatának** 78%-a nitrogén, N_2 , 21% - a oxigén, O_2 . Állandó alkotórészei: a szén-dioxid, CO_2 , egyéb gázok, a por, a korom és a nemesgázok, ezek a levegő térfogatának kb. 1%- a. **1 cm³ „tisztá” levegő több ezer parányi porszemcsét** tartalmaz. A levegő valóságban **nem száraz, vízgőzt** is tartalmaz. **Vízgőz, vízpára** nélkül nem lennének **felhők!** Nem esne az eső, és nem lenne **élet a Földön**. A tiszta levegő színtelen, szagtalan, vízben kevésbé oldódik. Az összetevői közül az oxigén jobban oldódik a vízben, mint a nitrogén.

Scheele (1742-1786) svéd vegyész megállapította, hogy a levegő egyötöd része „tűzlevegő”, (oxigén, O_2) és kb. négyötöde része „tisztátalan levegő”(nitrogén, N_2).

Tudod-e?

- A tudósok a levegő vastagságát körülbelül 500 km-re becsülik.
- A Földünket körülvevő „**semminek**” az összes tömege **5 millió milliárd tonna**. ($5,2 \cdot 10^{15}$).
- **Mindannyiunk vállára körülbelül 1 tonnányi levegő nehezedik!** Ezt csak azért nem érezzük, mert minden oldalról ugyanakkora nyomás hat ránk.
- Egy 2 dl-es pohárban $5 \cdot 10^{21}$ molekula van. (25 °C-on és 0,1 MPa nyomáson.)

1. TANÁRI KÍSÉRLET: Éghetetlen papír zsebkendő!

Szükséges eszközök: porcelántégely, fémcsipesz, borszeszegő, gyufa, főzőpohár, mérőhenger, üvegbot.	Szükséges anyagok: 10 cm ³ víz, 10 cm ³ 96 tömeg %-os etil-alkohol, papír zsebkendő.
--	---

A kísérlet menete:

A porcelántégelybe öntsünk 10 cm³ 96 tömeg %-os etil-alkoholt és 10 cm³ vizet, tegyük bele a zsebkendőt, majd nyomkodjuk ki! Fogjuk meg fémcsipesszel a zsebkendőt és **óvatosan** tartsuk a borszeszegő lángjába, amíg meggyullad, majd vegyük ki a lángból! **Milyen színű lánggal ég? Miért nem ég el a zsebkendő?**

Tapasztalat: .....

Magyarázat: .....

.....
 .....
Tudod-e?

Nem minden égés, egyesülés!

2. TANULÓI KÍSÉRLET: A „tűzlevegő” és a „tisztátalan” levegő vizsgálata!

Szükséges eszközök: üvegcád, gyufa, üveghenger, üvegbot, ragasztó papír-csík.	Szükséges anyagok: mécses, színes víz.
---	--

A kísérlet leírása: Töltsük meg az üvegcádat félig színes vízzel, osszuk be a henger térfogatát **öt egyenlő részre** a (piros tollal vagy ragasztópapír-csíkkal), helyezzük a vízre az égő gyertya mécsesét, majd borítsuk le a hengerrel!

Figyeljétek az égő gyertyát és a víz szintjét!

Tapasztalat:

.....
 .....

Magyarázat:

.....
 .....
 .....

Érdekesség : A pillangós virágúak (lucerna, évelő növény) gyökerén élő **nitrogéngyűjtő baktériumok megkötik a levegő szabad nitrogénjét!** Lucerna nitrogén N_2 gyűjtése miatt védi a szántóföldjeinket a savanyodástól!

Mélyégi mámor és a keszonbetegség!

A nitrogén vízben való oldhatósága a nyomás növekedésével nő. Ezért a nagy mélységben dolgozó bűvárok vérében több nitrogén oldódik, amely bénítja az idegsejteket. **Ez a mélyégi mámor! Ha a bűvár hirtelen jön fel a felszínre, a nyomáscsökkenés miatt a véreből a nitrogén buborékként szabadul fel.** A felszabadult nitrogén az érrendszerben embóliát okozhat! **Megelőzhető: lassú, fokozatos emelkedéssel vagy nyomás csökkentésével!**

3. TANULÓI KÍSÉRLET: ”Tűzlevegő” előállítása.

A kísérlet leírása: Tegyéél egy vegyszeres kanál káliumper-manganátot egy **száraz kémcsőbe, majd óvatosan hevítsd** a kémcső tartalmát. A társad készítsen a borszeszegő lángjában **parázsló gyújtópálcát, izzó széndarabkát, gyújtópálcába rögzített gombostút!** Ha pattogó hangot hallotok tegyéetek a kémcsőbe a parázsló gyújtópálcát, izzó széndarabkát, gombostút!

Tapasztalat: .....

Magyarázat: .....

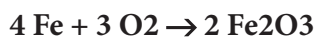
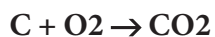
Résztevő anyagok száma szerint: bomlás.

A kálium-permanganát hevítés hatására: kálium-manganátra, mangán-dioxidra és oxigénre bomlik.

Energiaváltozás szerint: endoterm Szén és vas égése: **egyesülés**

szén + oxigén → szén-dioxid   vas + oxigén → vas-oxid

Tudod-e?

Joseph Priestley (1733-1804) angol lelkész, filozófus, fizikus és kémikus.

1774. augusztus 1-én a HgO és KNO₃ „elégetésével” sikerült Priestleynek (angol kémikus) a levegőnél „jobb” levegőt előállítani! Ez a levegő az **oxigén!** 1774-ben Lavoisier (francia vegyész) nevezte **oxigénnek** és kidolgozta az **oxidáció** elméletét!

4. TANULÓI KÍSÉRLET: Az égéshez oxigén, O₂ szükséges!

Szükséges eszközök: fémcsipesz, gyufa óraüveg, borszeszégő.	Szükséges anyagok: magnézium szalag.
---	--------------------------------------

A kísérlet leírása: Tartsd a magnéziumszalagot a borszeszégő lángjába, majd az égő magnéziumot az óraüveg fölé! (Ne nézzetek a lángba!)

Tapasztalat: .....

.....

Magyarázat: .....

.....

Kémiai reakció: egyesülés

magnézium + oxigén → magnézium-oxid

